

Nauczyciel niesłyszących i słabosłyszących (surdopedagog)

235201

Inna nazwa zawodu: pedagog specjalny, nauczyciel dzieci specjalnej troski, nauczyciel dzieci niepełnosprawnych

Zadania i czynności

Nauczyciel szkoły specjalnej jest to osoba pracująca z ludźmi niepełnosprawnymi, z dziećmi specjalnej troski, tzn. przewlekłe chorymi, głuchymi i niedosłyszącymi, kalekimi, niewidomymi i niedowidzącymi oraz upośledzonymi umysłowo w różnym stopniu. Głównym celem pracy pedagoga specjalnego jest przygotowanie dzieci niepełnosprawnych, w miarę ich możliwości psychofizycznych, do samodzielnego życia w społeczeństwie. Zadaniem jego jest maksymalne ich usprawnienie, dbanie o wielokierunkowy rozwój oraz wyposażenie w niezbędną wiedzę i umiejętności. Te zadania nauczyciela szkoły specjalnej wynikają z nadrzędnych celów kształcenia i wychowania przyjętych we wszystkich szkołach oraz z celów specyficznych dla danego typu placówki specjalnej. Specyficzne cele uwarunkowane są rodzajem i stopniem niepełnosprawności uczniów, oczekiwaniami dzieci oraz ich opiekunów. Zalicza się do nich przede wszystkim wielokierunkowy rozwój osobowości wychowanków, kompensowanie i korekcję funkcji zaburzonych, usprawnianie funkcji niezaburzonych, ujawnianie i rozwój talentów, przygotowanie do czynnego życia w społeczeństwie, wyrabianie zaradności życiowej i odpowiedzialności za własne porażki i sukcesy. Realizacja tych wszystkich celów i zadań wymaga stałego i systematycznego wykonywania przez nauczycieli różnego rodzaju czynności podstawowych i dodatkowych. Podstawową czynnością nauczycieli jest prowadzenie obowiązkowych zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych bezpośrednio z dziećmi lub młodzieżą. Do zajęć tych zalicza się w szczególności nauczanie określonych przedmiotów w określonych klasach, prowadzenie zajęć specjalistycznych, tj. logopedia, gimnastyka korekcyjna, zajęcia świetlicowe, zajęcia w internacie. Każdy nauczyciel na początku roku szkolnego musi zaplanować swoją pracę dydaktyczno-wychowawczo-opiekuńczą. W tym celu zobowiązany jest napisać rozkład materiału nauczania przedmiotu, plan pracy wychowawczej itp. Ponadto do obowiązków nauczyciela należy rzetelne przygotowanie się do prowadzonych zajęć, tzn. napisanie scenariusza zajęć, konspektów lekcji, przygotowanie pomocy nauczycielskich itp. Nauczyciele muszą prowadzić obowiązującą dokumentację pedagogiczną, tzn. dokonywać wpisów w dziennikach lekcyjnych, wypełniać arkusze ocen i świadectwa, pisać charakterystyki uczniów. Są również zobowiązani do sprawdzania prac kontrolnych, zeszytów oraz innych wytworów działalności uczniów. Nauczyciele muszą spotykać się z rodzicami na zebraniach i wywiadówkach, aby poinformować o postępach w nauce i rozwoju ich dzieci, zwrócić uwagę na problemy i trudności, udzielić rad i wskazówek do pracy w domu. Nauczyciel ma obowiązek uczestniczyć w posiedzeniach rad pedagogicznych, tzn. w zebraniach wszystkich pracowników pedagogicznych danej placówki. Poza opisanymi powyżej czynnościami nauczycielowi mogą być powierzone inne dodatkowe zadania, które jest zobowiązany wykonywać bez dodatkowego wynagrodzenia. Może to być np. prowadzenie kół zainteresowań, kierowanie zespołami samokształceniowymi nauczycieli, przygotowanie różnych apeli i uroczystości szkolnych itp. Nauczyciel posiadający kwalifikacje do pracy w danego typu placówce, może uczyć w szkole specjalnej wszystkich przedmiotów w danej klasie lub specjalizować się w nauczaniu jednego lub kilku pokrewnych przedmiotów (np. historia i wiedza o społeczeństwie). Taka specjalizacja jest szczególnie pożądana w przypadku nauczycieli szkół ponadpodstawowych oraz

uczących przedmiotów zawodowych. Od nich oczekuje się dodatkowo zdobywania i doskonalenia wiedzy z zakresu nauczanych przedmiotów. W zależności od rodzaju i typu placówki specjalnej, nieco inny ma charakter praca zatrudnianych w niej nauczycieli. Inaczej wygląda praca nauczyciela w przedszkolu, inaczej w szkole ponadpodstawowej, różni się także praca nauczyciela w szkole dla głuchych i w szkole dla niewidomych czy upośledzonych umysłowo. Stosują oni inne metody i formy pracy, korzystają z innych pomocy naukowych, a treści nauczania dostosowują do potrzeb i możliwości uczniów z danym rodzajem upośledzenia.

Środowisko pracy

MATERIALNE ŚRODOWISKO PRACY Praca nauczyciela szkoły specjalnej odbywa się w różnego rodzaju placówkach kształcenia i wychowania specjalnego. W zależności od specjalnych potrzeb edukacyjnych, wieku, rodzaju i stopnia niepełnosprawności dzieci i młodzieży, w szczególności upośledzonych umysłowo, z wadą słuchu lub wzroku, przewlekłe chorych i niepełnosprawnych ruchowo, ich kształcenie odbywa się w placówkach specjalnych przeznaczonych dla osób z danym typem niepełnosprawności, tj.: ? specjalne przedszkola, ? specjalne szkoły podstawowe, ? specjalne szkoły przysposabiające do pracy zawodowej, ? specjalne zasadnicze szkoły zawodowe, ? specjalne szkoły średnie (licea zawodowe, licea ogólnokształcące, technika), ? specjalne szkoły policealne, ? specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze. Nauczyciel szkoły specjalnej poza zajęciami prowadzonymi w pomieszczeniach szkoły, świetlicy czy internatu jest zobowiązany do organizowania dużej liczby różnorodnych wycieczek (np. do parku, do lasu, do różnych sklepów, na dworzec, na pocztę itp.), które pozwolą uczniom niepełnosprawnym lepiej poznać otaczające środowisko społeczno-przyrodnicze oraz maksymalnie przygotowują ich do, w miarę samodzielnego życia wśród ludzi pełnosprawnych. Nauczyciel szkoły specjalnej, tak jak wszyscy inni nauczyciele, w bardzo dużym stopniu zagrożony jest przewlekłymi chorobami narządu głosu, związanymi z nadmiernym wysiłkiem głosowym. warunki społeczne Praca nauczyciela ma charakter indywidualny i samodzielny, jeśli chodzi o wybór sposobów i metod wykonywania powierzonych zadań. Nauczyciel realizując program nauczania ma prawo stosować takie metody nauczania i wychowania, jakie uważa za najwłaściwsze z uznanych przez współczesne nauki pedagogiczne oraz dokonać wyboru spośród zatwierdzonych do użytku szkolnego podręczników i innych pomocy naukowych. Nauczyciel wykonuje swoją pracę samodzielnie, lecz cały czas pozostaje w kontakcie z innymi ludźmi: współpracuje z pozostałymi nauczycielami, z psychologiem i pedagogiem szkolnym, z lekarzem i innymi specjalistami, kontaktuje się z rodzicami, prowadzi wywiady środowiskowe, udziela rad i różnego rodzaju pomocy. Tak więc, jego kontakty z ludźmi, zarówno z dorosłymi jak i podopiecznymi, są stałe i bardzo intensywne. warunki organizacyjne Obowiązkowy tygodniowy wymiar godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych nauczycieli zatrudnionych w pełnym wymiarze godzin (tzw. pensum) wynosi: ? w przedszkolach i szkołach ? 18 godzin w tygodniu, ? w praktycznej nauce zawodu ? 22 godziny w tygodniu, ? w świetlicach i internatach ? 24 godziny w tygodniu. Oznacza to, że muszą oni minimum w takim wymiarze godzin prowadzić lekcje lub inne zajęcia z uczniami. Pozostałe czynności, np. przygotowanie zajęć i pomocy dydaktycznych, sprawdzanie prac kontrolnych i zeszytów, zebrania, wywiadówki, prowadzenie dokumentacji pedagogicznej itp., nauczyciele wykonują poza obowiązkowym pensum, chociaż w ramach przysługującego im wynagrodzenia zasadniczego. Formalnie jednak nauczyciel pracuje od 3 do 6 godzin dziennie. Godziny jego pracy na ogół są stałe, ale zależą od tygodniowego rozkładu zajęć w placówce. Nauczyciel szkoły specjalnej pracuje przede wszystkim w dzień oraz w dni powszednie. Nauczyciele zatrudnieni np. w ośrodkach szkolno-wychowawczych, w internatach mogą pracować w nocy oraz w dni wolne od pracy. Praca nauczyciela jest okresowo nadzorowana przez dyrektora placówki oraz

inne osoby uprawnione do sprawowania nadzoru pedagogicznego. Nadzór ten polega m.in. na kontrolowaniu prawidłowości prowadzenia dokumentacji pedagogicznej, oglądaniu (hospitowaniu) zajęć lub lekcji prowadzonych przez nauczyciela, kontrolowaniu stopnia realizacji programu nauczania i osiągniętych efektów w pracy dydaktyczno-wychowawczej w wyniku stosowania różnego rodzaju testów i sprawdzianów wiedzy i umiejętności uczniów itp. Praca nauczyciela podlega ocenie, która ma charakter opisowy a dokonuje jej dyrektor placówki. Nauczyciel szkoły specjalnej ponosi olbrzymią odpowiedzialność za bezpieczeństwo i zdrowie swoich uczniów, czy wychowanków. Spoczywa na nim także odpowiedzialność społeczno-moralna za właściwy rozwój osobowości uczniów, kształtowanie u nich pożądanych postaw i zachowań. Nauczyciel, który niewłaściwie wywiązuje się z obowiązków służbowych może zostać zwolniony z pracy.

Wymagania psychologiczne

Nauczyciel szkoły specjalnej powinien posiadać umiejętności oraz predyspozycje do pracy z dziećmi niepełnosprawnymi. Przede wszystkim powinien go cechować głęboki humanitaryzm wyrażający się m.in. uznaniem podmiotowości upośledzonego wychowanka niezależnie od rodzaju i stopnia niepełnosprawności oraz jej objawów. Powinien dostrzegać w osobie niepełnosprawnej takiego samego człowieka jak inni, uznawać jej prawa na równi z prawami osób zdrowych. Osobowość nauczyciela szkoły specjalnej powinna cechować empatia, pojmowana jako konstruktywna wrażliwość na cudze cierpienie (nie „łzawa czułośćkowość”), umiejętność dostrzegania i wczuwania się w problemy innych, niepełnosprawnych ludzi. Cechą niezbędną w tym zawodzie jest odporność emocjonalna, przejawiająca się umiejętnością sprawnego i efektywnego reagowania w sytuacjach trudnych oraz nagłych. Nauczyciel musi być zdolny do zapanowania nad własnymi emocjami, nie powinien dać się sprowokować, ani wyprowadzić z równowagi. Pedagog specjalny powinien umieć właściwie postępować nie tylko ze swoimi uczniami czy wychowankami, ale także posiadać umiejętność porozumiewania się z innymi ludźmi np. rodzicami uczniów, z którymi kontakty są niekiedy z różnych powodów bardzo trudne. W pracy nauczyciela szkoły specjalnej często zdarzają się sytuacje zmuszające go do podejmowania szybkich i trafnych decyzji (np. nagły atak choroby u ucznia). Inną niezbędną cechą w zawodzie nauczyciela jest olbrzymia cierpliwość, wytrwałość, systematyczność oraz konsekwencja w postępowaniu. W szkole specjalnej nauczyciel musi czekać nieraz wiele lat na efekty swojej pracy, lecz nie ma prawa się zniechęcać. Od pedagoga specjalnego nie wymaga się szczególnych sprawności sensomotorycznych ani określonych zdolności i umiejętności, chociaż w pracy okazują się przydatne pewne uzdolnienia artystyczne, np. plastyczne, manualne, umiejętność gry na jakimś instrumencie muzycznym. Kandydat na nauczyciela szkoły specjalnej powinien wykazywać się zainteresowaniami społecznymi, przejawiającymi się w czytaniu publikacji o tematyce psychologicznej i pedagogicznej, wrażliwością na los dzieci w trudnej sytuacji, umiejętnością zaopiekowania się dziećmi wymagającymi pomocy.

Wymagania fizyczne i zdrowotne

Pracę nauczyciela zalicza się do prac lekkich. W zawodzie tym nie są wymagane specjalne warunki fizyczne. Stanowisko nauczyciela może zajmować osoba, która spełnia warunki zdrowotne niezbędne do wykonywania zawodu. Kandydatów na nauczycieli obowiązują następujące badania wstępne: ? badania internistyczne, ? badania foniatryczne w celu wykluczenia przewlekłych chorób narządów głosu, ? analizy (WR, Rtg klatki piersiowej, OB, morfologia, badanie moczu, badanie kału na nosicielstwo). Nauczyciel spełnia warunki zdrowotne do wykonywania zawodu, jeżeli nie stwierdza się u niego: ? przewlekłych chorób narządów głosu, ? rażącego oku wyglądu zewnętrznego, wydatnych kalectw, wybitnych zniekształceń i zeszpeceń twarzy, tików i grymasów, ? choroby stanowiącej zagrożenie epidemiologiczne, ?

zaburzeń mowy (jąkanie - bełkotanie), trudności w pisaniu (stałe drżenie rąk, kurcz pisarski), ? zaburzeń w układzie nerwowym, nadmiernej i stałej pobudliwości i wybuchowości, jakichkolwiek oznak ciężkiej choroby nerwowej w rodzaju drgawek padaczkowych, skłonności do zaburzeń umysłowych itp. Pracę nauczyciela zalicza się do prac lekkich. W zawodzie tym nie są wymagane specjalne warunki fizyczne. Stanowisko nauczyciela może zajmować osoba, która spełnia warunki zdrowotne niezbędne do wykonywania zawodu. Kandydatów na nauczycieli obowiązują następujące badania wstępne: ? badania internistyczne, ? badania foniatryczne w celu wykluczenia przewlekłych chorób narządów głosu, ? analizy (WR, Rtg klatki piersiowej, OB, morfologia, badanie moczu, badanie kału na nosicielstwo). Nauczyciel spełnia warunki zdrowotne do wykonywania zawodu, jeżeli nie stwierdza się u niego: ? przewlekłych chorób narządów głosu, ? rażącego oku wyglądu zewnętrznego, wydatnych kalectw, wybitnych zniekształceń i zeszpeceń twarzy, tików i grymasów, ? choroby stanowiącej zagrożenie epidemiologiczne, ? zaburzeń mowy (jąkanie - bełkotanie), trudności w pisaniu (stałe drżenie rąk, kurcz pisarski), ? zaburzeń w układzie nerwowym, nadmiernej i stałej pobudliwości i wybuchowości, jakichkolwiek oznak ciężkiej choroby nerwowej w rodzaju drgawek padaczkowych, skłonności do zaburzeń umysłowych itp.

Warunki podjęcia pracy w zawodzie

W zawodzie nauczyciela szkoły specjalnej preferowani są nauczyciele z wyższym wykształceniem magisterskim, mający kwalifikacje do pracy w określonym typie placówki kształcenia i wychowywania specjalnego. Pedagog specjalny powinien ukończyć szkołę kształcącą nauczycieli na kierunku „pedagogika specjalna” ze specjalnością przygotowującą do pracy z dziećmi o określonej niepełnosprawności (np. głusi, niewidomi, upośledzeni umysłowo itd.) w zależności od tego, w jakiego typu placówce specjalnej zamierza pracować. Przygotowanie pedagogów specjalnych odbywa się w Polsce na studiach dziennych, zaocznych, wieczorowych, eksternistycznych oraz podyplomowych, organizowanych w uniwersytetach i wyższych szkołach pedagogicznych, a także w drodze doksztalcania i doskonalenia zawodowego na różnego rodzaju kursach kwalifikacyjnych. Najstarszą polską placówką kształcącą pedagogów specjalnych we wszystkich rodzajach, formach studiów i w każdej specjalności jest Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, ul. Szczęśliwicka 40, Zgodnie z Kartą Nauczyciela, nie można nawiązać stosunku pracy z nauczycielem, który: ? nie posiada zdolności do czynności prawnych, ? nie korzysta z praw publicznych, ? toczy się przeciwko niemu postępowanie karne lub o ubezwłasnowolnienie.

Możliwości awansu w hierarchii zawodowej

W zawodzie nauczyciela szkoły specjalnej możliwości awansu są ograniczone. Nauczyciel może przystąpić do konkursu na stanowisko dyrektora danej placówki lub na doradcę metodycznego, czy nauczyciela - konsultanta w Wojewódzkim Ośrodku Metodycznym. Ma także możliwość starania się o zatrudnienie we władzach oświatowych (samorządowych, w kuratoriach oświaty oraz w Ministerstwie Edukacji Narodowej). Możliwość awansu mają jedynie nauczyciele spełniający określone dla danego stanowiska lub funkcji warunki, dotyczące przede wszystkim wykształcenia, stażu pracy oraz kompetencji zawodowych.

Możliwości podjęcia pracy przez dorosłych

W zawodzie nauczyciela szkoły specjalnej nie ma formalnych przeciwwskazań do zatrudniania osób starszych, np. tych, które miały dłuższą przerwę w pracy lub później zdobyły kwalifikacje. Preferowani są jednak ludzie do 40 roku życia. Nie ma również ograniczeń wiekowych przy przyjmowaniu kandydatów na różnego rodzaju studia lub kursy kształcące pedagogów specjalnych.

Możliwości zatrudnienia

Pedagodzy specjálni mogą podjąć pracę w różnego rodzaju placówkach kształcenia i wychowania specjalnego, tj. przedszkola, szkoły podstawowe, szkoły przysposabiające do pracy zawodowej, zasadnicze szkoły zawodowe, szkoły średnie (licea i technika zawodowe, licea ogólnokształcące), szkoły policealne oraz ośrodki szkolno-wychowawcze. Wymienione placówki są zróżnicowane na określone typy w zależności od specjalnych potrzeb edukacyjnych, wieku, rodzaju i stopnia niepełnosprawności dzieci i młodzieży. Ponadto pedagodzy specjálni mogą pracować w :

- specjalnych oddziałach w ogólnodostępnych przedszkolach, szkołach podstawowych,
- grupach wychowawczych dla niepełnosprawnych w bursach i internatach,
- oddziałach integracyjnych w szkołach i przedszkolach,
- oddziałach i klasach terapeutycznych,
- klasach wyrównawczych,
- nauczaniu indywidualnym,
- różnych formach szkolenia dla dorosłych w ośrodkach zawodowej rehabilitacji, itp.

Zawody pokrewne

nauczyciel przedszkola, nauczyciel nauczania początkowego, nauczyciel nauczania ponadelementarnego, nauczyciel w placówkach pozaszkolnych, pedagog szkolny, specjalista rehabilitacji ruchowej, wizytator, wykładowca na kursach, wychowawca w placówkach pozaszkolnych

Polecana literatura

Tomasik E. Zagadnienia pedagogiki specjalnej w literaturze: przewodnik bibliograficzny, Wydawnictwo WSPS, Warszawa 1992. Pedagogika Specjalna w Polsce. Wybrane zagadnienia z przeszłości i współczesności oraz tendencje rozwoju, pod red. U. Eckert i K. Poznańskiego. Wydawnictwo WSPS, Warszawa 1992. Doroszevska J. Pedagogika specjalna, Zakład Narodowy im. Ossolinskich, Wrocław 1989. Grzegorzewska M. Listy do młodego nauczyciela, Wydawnictwo WSPS, Warszawa 1988. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 10.10.1991r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli § 4 (Dz.U. z 1991 r. nr 98 poz.433) Ustawa o systemie oświaty z dnia 7.09.1991 r. (Dz.U. nr 95 poz. 425; zm. 1995 nr 101 poz. 504) Ustawa z dnia 26.01.1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz. U. nr 3 poz. 19 ze zmianami)